

Spinoza Felsefesinde “Conatus” Kavramı*

Alev AKSÜNGER**

Mevlüt ALBAYRAK***

Özet

17. Yüzyıl felsefesinin önemli figürlerinden biri olan Spinoza birçok kavram kullanmış ve bu kavramları kendi sistematiğine dönüştürmüştür. Bu bağlamda öne çıkan kavramlardan biri de “Conatus” kavramıdır.

Bu çalışmamız “Conatus” kavramını Spinoza’nın felsefesinde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Spinoza’ya göre “Conatus” var olmaya çalışmak demektir. “Conatus” üzerinde düşünülmüş ve karar verilmiş bir kavram değildir. Conatus zorunlu nedenselliğin bir ifadesidir. Aynı zamanda Spinoza için “Conatus” arzunun da dışavurumudur. Zorunlu bir nedenselliği içeren “Conatus” kavramı, bazı durumlarda belirsizlik durumuyla karşılaşır. Bu belirsizlik kimi durumlarda var kalma çabasını sekteye uğratar. Bu aşamada devreye etkileşim kavramı girer. Etkileşim var kalma çabası içerisindeki her şeyi içerir. Tüm bunlardan hareketle “Conatus” kavramı, tüm bunlar dikkate alınacak açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Spinoza, Conatus, Arzu, Var olmak, Belirsizlik.

The Concept of Conatus in the Philosophy of Spinoza

Abstract

Spinoza, one of the important figures of the 17th-century philosophy, used many concepts and turned these concepts into his own systematic. One of the prominent concepts in this context is the concept of “conatus”.

This study aims to present the concept of conatus in Spinoza’s philosophy. According to Spinoza, Conatus means trying to exist. Conatus is not a preconceived and decided concept. Conatus is an expression of necessary causation. At the same time, for Spinoza conatus is also the expression of desire. The concept of Conatus, which includes a mandatory causality, in some cases encounters a state of uncertainty. In some cases, this uncertainty interrupts the effort to survive. At this stage, the concept of interaction comes into play. Interaction involves everything in an effort to exist. Based on all this, the concept of conatus will be taken into account and tried to be explained.

---

*Bu çalışma birinci yazar Alev Aksünger’in, ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı “Benedictus Spinoza Felsefesi ve Bu Felsefeye Ait kavramların Yönetici Güç ve Yönetilenler Açısından İncelenmesi”, (Tamamlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman Prof. Dr. Mevlüt Albayrak, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Isparta) adlı Yüksek Lisans tezinden üretilerek hazırlanmıştır.

**SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi,
alevaksunger62@gmail.com ORCID: 0000-0001-9279-7392

***Prof. Dr., SDU Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Sistemik Felsefe ve Mantık ABD,
mevlutalbayrak@sdu.edu.tr ORCID: 0000- 0001-5967-6783

Key Words: Spinoza, Conatus, Desire, Exist, Uncertainty.

Giriş

“Conatus” sözlükteki anlamıyla “herhangi bir işi yapmak için ortaya konan güç, zorlu, sürekli çalışma, gayret, ceht”¹ demektir. Felsefe literatürüne Spinoza tarafından kazandırılmış olan “conatus” kavramı, “eyleme ve daha özel olarak da kişinin kendi varlığını koruması ve sürdürmesi amacıyla büyük bir güçle yönelmiş eğilimler ve güçler bütünü”² ifade etmektedir. Spinoza Conatus kavramına *Ethica'nın* üçüncü kitabında yer vermektedir. Spinoza Conatus kavramı için, “O, insanın kendini koruma çabasıdır”³ der. Böyle bir çaba kendimizi koruma isteğiyle ortaya çıkmaktadır. “Kendimizi korumayı istememizin asıl özü, kendimizi güçlendirmeye, başka bir deyişle: elden geldiğince kendimizi yetkinleştirmeye çalışmaktır.”⁴

Conatus kavramı bize neyi göstermeye çalışmaktadır? Evren içerisinde var olan her şey kendi var kalma çabasına dayanarak varlığını oluşturmaya ve kavramaya çalışır, yani evren içerisindeki her şey var kalma çabasının içerisinde. Bu var kalma çabası evren içerisinde yaşayan şeylere sonradan yüklenen, onların sonradan elde ettiği bir çaba değildir. Bu çaba, “varoluş bir kez verildikten sonra varoluştaki sürüp gitme çabasıdır.”⁵

Diğer bir ifadeyle, “Tanrı/Doğa'nın sürekli eylemeklik oluşunun zorunlu bir sonucu olarak kendi özünden sonsuzca tarzlar üretmesi ve her bir tarzın diğer tarzlarla karşılaşması, etkileşmesi ve conatus'ları yettiğince var kalmaya çabalaması ya da yetmediği yerde aynı tözde çözümleri tüm evrenin değişmez yasasının bir gerektirmesidir.”⁶

Mesela bir karıncanın yuvasına yiyecek taşıması, bir kedinin duvara tırmanması ya da bir ağacın bazı mevsimlerde yaprağını açıp, bazı mevsimlerde ise yaprağını dökmesi bu var kalmanın dışavurumudur. Aynı şekilde bir taşın toprak yüzeyindeki sertliği, bir kalemin yazıyor olmanın ısrarı, bir duvarın rutubet tutması, yere düşüp kırılan bir cam parçası, kendi köşesinde duran bir çift küpe bu var kalma çabasının kendisidir.

Evren içerisindeki her şey bir var kalma çabasının tarafı olup, bu var kalma çabası içinde türlü eylemlerde bulunup hem diğerlerini etkileyip hem de onlardan etkilenerek var kalma çabasını sürdürür. Yukarıda bahsettiğimiz örneklerden biri üzerinden açıklayacak olursak rutubet tutmuş bir duvar, kendisini var kalma çabasının içinde tutmaya çalışır, ama yeni boyanmış ve temiz bir duvara oranla yine de kendisini var etme çabasında gerilere düşmüştür. Bu bütün yaşamını suyun içerisinde geçiren X türündeki bir balık için de geçerlidir çünkü X türündeki balığın gücü yani potansiyeli suda yaşayabileceği kadardır, suyun dışındaki bir yaşam X balığı için bir olanak olarak görülmemektedir. X balığının arzusu sudaki olanağına bağlıdır, öyle ki X türündeki balık suyun dışına çıktığı anda hayatını da tehlikeye atacağına farkındadır. X türündeki balığın var kalma çabası, suda var kalma çabasıyla eş değerdir. Ama şunu da hemen eklemeliyim ki hayatını sadece su içerisinde geçirerek yaşayan X balığına oranla yaşamını hem karada hem de suda geçiren

¹ Parlatır, İsmail-Gözaydın, Nevzat (1988), Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 325.

² Balanuye, Çetin (2016), Spinoza, İstanbul: Say Yayınları, s.103.

³ Benedictus, Spinoza (1996), Törebilim, (çev. Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea Yayınevi, s.105.

⁴ Gökberk, Macit (2016), Felsefe Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi, s.270.

⁵ Deleuze, Gilles (2013), Spinoza ve İfade Problemi, (çev. Alber Nohum), İstanbul: Norgunk Yayınları, s. 228.

⁶ Balanuye (2016): s. 140.

bir balık daha ilerideki bir var kalma mücadelesinin içindedir. “Varlıklar, çabalarının gücü, çeşitliliği ve yaratıcılığı ölçüsünde var kalırlar.”⁷ Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere varlıklar, bahsedilen bu çeşitlilik ölçüsünde var kalma çabalarının gücünü ya da şiddetini belirlerler. Bu çaba ne kadar şiddetliyse, var kalmaya dönük arzu da o denli şiddetli olacak ve kararlılıkla bu çabanın devamının sağlanmasına çalışılacaktır. “Bu çaba (conatus) onların özünü oluşturur, çünkü bu çaba ortadan kaldırıldığında o şeyin ortadan kaldırılmasını içerir ve onsuz da o şey var olamaz.”⁸ Alıntıdan da anlaşılacağı gibi bu çabanın yani Conatus’un ortadan kaldırılması, şeylerin özünün de ortadan kaldırılması demektir.

Conatus’un varlığı özün varlığı, özün varlığı Conatus’un dayanağı haline gelmektedir. Bu dayanak varlıkların ait olduğu yeri de gün yüzüne çıkarmaktadır. “Bir şeye ait conatus nedensel prensiptir ve bu prensip yoluyla da bizler onun uğraşını ve özelliklerini açıklarız.”⁹ Ama kimi durumlarda varlıkların var kalma çabalarını yaşamalarında belirsizlikler oluşur. Bu belirsizlik gerekli olan bir belirsizlik olup, varlıkları var kalma çabalarında bir adım öteye taşır. Evren içerisindeki her şey zorunlulukla bir araya gelmiş, zorunlulukla bir araya gelen şeyler birbiriyle etkileşim içerisinde bulunarak ve bu etkileşimin varlığında var kalma çabalarını korumaya çalışmışlardır. Bahsettiğimiz bu süreç belirsizliği besleyecek ve bu belirsizliği var kalma çabası için mücadele eden her bir varlık da kendisinde taşıyacaktır.

Bunu örneklendirecek olursak, bir insanın diğer insanlarla etkileşimi ya da bir insanın bir böcekle etkileşimi, bir bitkinin bir kediye etkileyip ondan etkilenmesi, doğal olarak her şeyin açıklık kazandığı, yani her şeyin net olarak ortaya konduğu bir süreç olmayacaktır. Her ne kadar birbirimizi etkileyip, birbirimizden etkilensek de var kalma çabasıyla evren içerisinde var olanlar yani yaşayanlar birbirimizin sürecine dönük olarak yaşanan bazı şeyleri netleştirmekte yani onu tam olarak anlamakta zorluk yaşayabiliriz. Bir insanın, çiçeğin öldüğünü ya da bir kalemin artık yazı yazma işlevini yerine getiremeyip kırıldığını ya da bu kişinin bir bıçağın artık eskisi gibi kesmediğini gördüğünü düşünelim. Bu farklı var kalma çabalarına şahit olan kişi çiçeğin, kalemin ya da bıçağın bu süreçlerini gördüğünü söyleyebilir ama aynı kişinin çiçeğin, kalemin ya da bıçağın o var kalma sürecini yaşayana kadar neler yaşadığını ya da neyi, ne şekilde deneyimlediğini bilmesinin imkânı yoktur.

Bu durum belirsizlik yaratır fakat bu aşamada tekrar ve önemle belirtmeliyiz ki bahsettiğimiz ve bahsedecek olduğumuz bu belirsizlik zorunlu olma durumunun karşısında ve ona muhalif olarak konumlanmamıştır. Bu belirsizlik var kalma çabası içindeki her bir varlığın deneyimleyebileceği türdendir. Bu bir arzudur, belirsizlikten doğan ve var kalma çabasıyla karşılaştıktan sonra isteğe dönüşen arzu. Buradan hareketle conatus kavramını hem “arzu” hem de belirsizlik kavramıyla ele alabiliriz.

Conatus, Arzu ve Belirsizlik Kavramı

Felsefe sözlüğünde arzu kavramı, “bir şey için duyulan insanı eyleme sevk eden istek”¹⁰ olarak tanımlanmaktadır. Buna göre arzu bir şeye dönük olarak duyulan istektir. Bu tanımlama her ne kadar arzu kavramının, düşünebilen yani idrak edebilen insana ait olduğunu düşündürse de arzu, evren içerisinde var olan her şeyin var kalma çabasının tetikleyicisidir, bu tetikleyici evren içerisinde var kalma mücadelesine girişmiş olanların ısrarını da arttırır. “Dolayısıyla arzu bazen, her tekil şeyin ortak olarak sahip olduğu, en küçüğünün evreninden en büyüğünükine kadar hepsini canlandıran bir vasıf olarak; bazen de aksine mümkün arzu öznesi ve nesnesi kombinasyonları sayısı kadar farklı türde ve

⁷ Balanuye, Çetin (2017), Spinoza’nın Sevinci Nereden Geliyor?, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s.105.

⁸ Scruton, Roger (2007), Spinoza (çev. Hakan Gür), Ankara: Dost Yayıncılık, s.89.

⁹ Scruton (2007):s.89.

¹⁰Cevizci, Ahmet (2003), Felsefe Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınları, s. 43.

yoğunlukta parçalanmış olarak, yani tekil şeylerin temelinde görülür.”¹¹ Bunu bir örnek üzerinden açıklamaya çalışalım.

Mesela bir at koşar ve kimi zamanlarda öyle hızlı koşar ki deyim yerindeyse tozu dumana katar. Bu atta bulunan koşma arzusu, bir adım ötede ise daha hızlı koşma arzusunun kendisidir, eğer at bu arzuyu taşımamış olsaydı, var kalma çabasını da sürdüremeyecekti. Aynı şekilde kendisine bir barınak yapmak isteyen insanın arzusu da barınma arzusunu, yani var kalma çabasını sürdürmek istemesinden başka bir şey değildir. Bunun içindir ki bir adım öteye geçmeyi ya da bir adım geride kalmanın ölçüsünü bu arzunun kendisi belirleyecektir, yani evren içerisinde kendisine yer bulmuş her şey bu arzuyla çevrelenmiştir, hatta bu arzu onları ayakta tutmuş, kimi zaman da yıkılışların, mutsuzlukların kaynağı olmuştur. Bu mutsuzluk ya da yıkılışların sebebi ise, insanların güçlerinin yetmeyeceği şeyleri söylemeye ya da eylemeye dönük bir meraka sahip olmaları ve bu merakın onların var kalma çabalarında gerilere düşmelerinden ileri gelmektedir.

İnsanların güçlerinin yetmeyeceği şeyleri söylemeleri ya da eylemeleri nasıl bir şeydir peki? “Eğer aramızdan biri yüksekte bir yerde durup kollarını kanatmış gibi aşağı yukarı sallayarak uçmayı arzuluyor ve bunu başaramıyorsa ona verilecek yegane özgürlük, uçuşunun olanaksız olduğu bilgisini kavramasını sağlamaktır.”¹² Bu örnekte de görüldüğü üzere biri yükseğe çıkıp kollarını kanatmış gibi yukarı-aşağı sallıyor ve uçmayı arzuluyor, evet sadece arzuluyor çünkü bunun olması mümkün değil. Bu durumda kişi yine bir belirsizliğin içerisinde kalacak ama bu belirsizlik hiç bitmeyecektir. Çünkü uçabilme düşüncesi bir tarafta, uçamama hali diğer tarafta bir belirsizlik hali yaratacak, kişi var kalma çabasını bir belirsizlik üzerinden tanımlamaya çalışacaktır.

Başka bir örnekle devam edelim. Bir yere davet edildiğimizi düşünelim. Davet edildiğimiz yere daha önce hiç gitmedik yani bu yerle ilgili en ufak bir fikrimiz yok, ama biz oraya gidene kadar, o ortamdaki her şeyin, bizi davet edenler tarafından en ince ayrıntısına kadar hesaplanarak düzenleneceğini biliyoruz. Davet edildiğimiz saat geliyor ve o yere gidiyoruz. İçeriye girdiğimiz andan itibaren tam da düşündüğümüz gibi her şeyin eksiksiz bir şekilde hazırlandığını ve A’dan Z’ye kadar her şeyin rahatımızın sağlanması için konulmuş olduğunu görelim. O ana kadar herhangi bir sorun yokmuş gibi gözükabilir, ama birden iki kapı arasında kalan bir cam, rüzgarın şiddetiyle çarpar ve masanın üzerinde duran bir bardak yuvarlanarak yere düşer, parçalara ayrılır, işte o anlık cam kapanması ve bardağın yere düşüşü, tek kelimeyle mükemmel olan ortamın açıklığına küçük de olsa bir belirsizlik katar. Aynı zamanda bu belirsizlik başka belirsizliklerin yaşanabileceğinin ve belirsizliğin sonsuza kadar götürülebileceğinin de işaretidir.

“Gerçekten belirsizlik de bir anlamda sonsuzdur, ama zımnî bir sonsuzdur; başka bir deyişle hep daha ileri gidebilirsiniz demektir.”¹³ Buradan anlaşılacağı üzere bu belirsizlik, daha da ileriye götürülebilir. Her ileriye gidişte belirsizliğin kendisi de bir etkileme ve etkilenmeye dönüşür hatta böyle bir etkileme ve etkilenme ileriye doğru var olur. Bunun üzerine daha önce de bahsettiğimiz gibi her şey hem birbirini etkiler hem de birbirinden etkilenir ve bu denge olumlu yönde olabileceği gibi olumsuz yönde de seyredebilir. Kimi zaman payımıza hoş karşılaşmalar düşerken, istemediğimiz, hoşlanmadığımız ya da bizleri üzüntüye boğacak şeyler tarafından da etki altına alınabiliriz.

Bazen öyle bir şeyle etkileşimde bulunuruz ki etkileşimde bulunduğumuz şey bizi hiç istemediğimiz şeyleri yapmaya, söylemeye itebilir. Ama şunun da unutulmaması gerekmektedir; nasıl ki bazı etkileşimler bizi üzüntüye sürüklüyorsa ya da sevinçlerimizi alıp götürüyorsa, biz de diğerlerini etkileyerek onları acı ya da yalnızlığa sürükleyebiliriz. Çünkü herkesin payına her zaman iyi ya da güzel karşılaşmalar düşmez. Bu önceden

¹¹Ramond, Charles (2014), Spinoza Sözlüğü, (çev. Bilgesu Şişman), İstanbul: Say Yayınları, s. 11.

¹²Balanuye (2017): s. 72.

¹³Deleuze, Gilles (2008), Spinoza Üzerine Onbir Ders, (çev. Ulus Baker), İstanbul: Kabcacı Yayınevi, s. 151.

belirlenen sürecin seyirindeki bir karşılaşmadır.

Etkileşimlerden tümüyle uzak kalmak gibi bir olanağımız olmadığı gibi, nasibimize yalnızca bize yarayan etkileşimlerin düşeceğini umma olanağımız da yoktur. Bir başka deyişle, hayatta sevinçlendiren karşılaşmalar gibi kederlendiren karşılaşmalar da olacaktır. Bu türden karşılaşmalar hayatın vazgeçilmez ögesidirler. Bir örnek üzerinden anlatalım. Mesela sabah erkenden kalkıp, işe gittiğimizi düşünelim, otobüse biniyoruz ve uykumuz var, uykumuz olduğu içinde gerginiz. Otobüste biri ayağımıza basıyor ve bu kişiyle aramızda kısa süreli bir gerginlik yaşanıyor, oysaki otobüste ayağımıza basan kişi yanlışlıkla olduğunu söylemiş ve özür dilemişti ama yine de bu özür bile yetmemiş ve özür, kişiyle aramızda gerginliğin yaşanmasını engelleyememişti. Bu gerginlik evren içerisinde var kalma çabasını yürüten iki insanın kötü şekilde karşılaşması ve birbirini kötü şekilde etkilemesinin sonucudur.

Evren içerisindeki her şey Tanrı'nın belirlemesiyle birlikte denk düşer, birbiriyle karşılaşır yani her şey birbiriyle öyle ya da böyle denk düşer. Denk düşmeleri için birbirini tamamlamaları, birbiriyle tamamen uyuşmaları gerekmez. Birbirine tamamen karşıta olabilirler ama bu karşıtlık onların denk düşmesinin önünde bir engel değildir.

Kimi zaman bir ifade kendisiyle hiç uyuşmayan bir eylemle ya da bir eylem kendisiyle hiçbir şekilde bir araya gelemeyecek olan bir fikirle yan yana durabilir. "Bu da bize gösteriyor ki, birinin sevdiğini diğeri sevmeyebilir, birinin korktuğundan diğeri korkmayabilir ya da bir ve aynı insan daha önce nefret ettiğini an gelir sevebilir, daha önce korktuğuna an gelir cüret edebilir."¹⁴ Bu evrenin devamlılığı, tutunabilmesi için gereklidir. Her şey bir diğerine bağlıdır, ona dokunur, yani onunla temas eder, hiçbir şey bir diğerini dışlayarak var olamaz, evet hiçbir şey. Bundan dolayı evrendeki her şey birbiriyle denk düşer, birbirini mecbur kılar, birinin amacı diğerinin sevinci, bir diğerinin yalnızlığı olur. "Farklı yapıdaki insanlar bir ve aynı nesneden farklı etkiler alabilir, ayrıca bir ve aynı insan bir ve aynı nesneden farklı zamanlarda farklı tarzlarda etkilenebilir."¹⁵ Gerçekten evren içerisindeki her şey birbirine bağlıysa, evren içerisinde kötü olarak adlandırılan şeyler de birbirine bağlı ve mecburidir. Hatta sevinç, mutluluk, birinin bir diğerine iyiliği ya da bir düşünce üzerindeki fikir birliği, en temelde evreni var eden iyi güzel şeyler kategorisine giriyorsa, birinin bir diğerine kötülüğü, birinin bir konu üzerinde diğerlerinden farklı düşüncüsü de bu mecburiyetin içerisine dahildir ve var kalma çabasının sonucudur. "Öyleyse, kendi kendine meydana geldiği düşünülen nefret; öfke, kıskançlık gibi duygular da, bütün diğer tekil şeyler gibi, aslında doğanın zorunluluğundan ve kudretinden kaynaklanmaktadır."¹⁶ Bunun için yaşadığımız her şey, yani her türlü karşılaşma, evrenin zorunluluğundan ileri gelmektedir. "Doğada olası hiçbir şey yoktur; tersine her şey tanrısal doğanın zorunluluğu sonucunda belirli bir şekilde var olmaya ve bir eyleme belirlenmiştir."¹⁷ Bu etkileşimi sağlayan ise Tanrı'nın ta kendisidir ve her şey birbirine bağlı olarak ilerlemektedir.

Şöyle bir örnekle açıklarsak; X ülkesinin Y bölgesinde yaşayan bir bitki bu etkileşimin bir parçasıdır. Çoğu durumda kimileri kendi köşesinde yaşayan bu bitkinin doğadaki etkileşimin bir parçası olduğunu düşünmez. Bu düşünememe durumu yanlış yaratır. Bu yanlış durumundan kurtulmak için yapmamız gereken şeyler; bizi bu yanlışlara iten nedenleri birer birer terk etmek ve doğadaki hiçbir şeyin bir diğerine üstünlüğünün olmadığını kabul etmektir. Spinoza'da bunun böyle olması gerektiğini söyler. "Sahiden de insanlar Tanrı'nın her şeyi belirli bir amaca yönlendirdiği konusunda kararlılar. Çünkü dediklerine bakılırsa Tanrı her şeyi insan için, insanı da kendisine tapsın

¹⁴Benedictus, Spinoza (2017), *Ethica*, (çev. Çiğdem Dürüşken), İstanbul: Alfa Yayınları, s. 265.

¹⁵Spinoza (2017): s. 265.

¹⁶Spinoza (2017): s.197.

¹⁷Spinoza (2017): s.78.

diye yaratmış.”¹⁸

Doğadaki hiçbir şey insanın mutluluğu ya da insanın huzuru için var olmaz. Örneğin; balığın suda olması onun var oluşuyla, denizin sıcak ya da soğuk olması denizin kendi var oluş süreciyle alakalıdır. Bu sebeple her şeyin insanın çıkarına gerçekleştiğini ve var olanların tamamının insanın hizmetine sunulduğunu düşünmek yerine, evrendeki her şeyin var kalma çabası içerisinde olduğunu bilip, bu çabanın da yalnızca etkileşimle kendin değiştirip dönüştürebileceğini dikkate almalıyız.

Sonuç

Dünya bir ilişkiler ağıdır. Her şey birbirini etkileyerek var olur. Bu etkileme hem birbirini etkileme hem de birilerinden ya da bir şeylerden etkilenme anlamındadır. Etki etme ve etkilenme süreci her bir varlığın var oluşunun vazgeçilmez öğeleridir. Her bir varlık Conatus ölçüsünde kendi varlığını sürdürmeye çalışır. Bu bir süreçtir. Bu süreç içerisinde payımıza bizi mutlu edecek karşılaşmalar düşebileceği gibi bizleri kaosa sürükleyecek karşılaşmalar da düşebilir. İşte asıl potansiyelimiz ve var oluşu güçlü bir şekilde yaşama isteğimiz bu kaos içerisinde ortaya çıkacaktır. Bu kaos ortamı sonucunda büyük bir belirsizlik kendisini gösterecektir. Bu belirsizlik halinde kaygı, üzüntü ya da sevinç hali de oluşabilir. Kaygı ve üzüntü gibi duygular bir adım öteye gitmemizi engellerken sevinç, mutluluk gibi duygular da kendimizi yenilememize, değişip dönüşmemize ve var oluşumuzu yaşanılır hale getirmemizi sağlar. Unutmamamız ve kendimize hatırlatmamız gereken şey ise iyi ve kötü olarak adlandırdığımız duygu durumlarının hepsinin Conatus’un varlığında görünür olmasıdır. Kendimizi var etmemizi ve var oluşumuzu canlı hale getirmemizi sağlayan Conatus’un kendisidir. Conatus arzusun dışı vurumu, var oluşun arzu ile donanması, devinimin ve süreklilik taşıyan bir dinamizmin ateşleyicisidir. Arzu ile donanan varlık en iyisini, en güzelini, en sevinçlisini isteyecektir. Bu istemeyi içsel ve dışsal birçok öğeyle bir araya getirecek, her iki öğenin de gücüyle var oluşunu zenginleştirebilecektir. Böylelikle var oluşun kendisi düzenin iyisine, güzeline ve sevinçlisine dönüşecektir. En temelde yaşamın kendisi var olanlar için ideal ve sevilir hale gelecektir. İdeal bireyden yola çıkılarak ideal bir toplumun varlığından da söz edilebilir hale gelinecektir. Sonuç olarak Conatus’un kendisi içsel bir alanla sınırlı kalmayıp, dışsal olanı da kapsayacak bir bağlama kavuşacaktır.

Kaynakça

- Balanuye, Çetin, (2016), “Spinoza”, İstanbul: Say Yayınları.
- Balanuye, Çetin (2017), “Spinoza’nın Sevinci Nereden Geliyor?”, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Benedictus, Spinoza (1996), “Törebilim”, İstanbul: İdea Yayınevi.
- Benedictus, Spinoza (2017), “Ethica”, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Cevizci, Ahmet (2003), “Felsefe Terimleri Sözlüğü”, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Deleuze, Gilles (2008), “Spinoza Üzerine Onbir Ders”, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Deleuze, Gilles (2013), “Spinoza ve İfade Problemi”, İstanbul: Norgunk Yayınları.
- Gökberk, Macit (2016), “Felsefe Tarihi”, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ramond, Charles (2014), “Spinoza Sözlüğü”, İstanbul: Say Yayınları.

---

¹⁸Spinoza (2017): s.91.

Scruton, Roger (2007), "Spinoza", Ankara: Dost Yayıncılık.